

se nunquam circumfisionis fuisse factorem, quod de illo falsi Apostoli confingebant. Unde & alibi dicit: Ego autem fratres, si circumfisionem prædico, quid adhuc persecutionem patior?

Prius enim quam venirent quidam à Jacobo, cum gentibus edebat. Sciens sibi ostensum, ut nullius generis hominem vocaret immundum.

Cum autem venissent, subtrahabat & segregabat se, timens eos qui ex circumfisione erant: & simulationi ejus consenserunt ceteri Judæi. Non ideo reprehensibilis erat, quia cum illis edebat: sed quia postea propter homines se subtrahabat.

Ita ut & Barnabas duceretur ab eis in illam simulationem. Qui mecum ad gentes missus, nihil inter eos docuerat esse discriminis.

Sed cum vidissem quod non recte ambularent ad veritatem Evangelii. Quamvis hoc propter scandalum faceret Judæorum: tamen publicè illum conveni, ut & Judæis superbia, & gentibus desperatio tolleretur.

Dixi, Cephe coram omnibus. Publicum scandalum non poterat privatè curari.

Si tu cum Judæis sis. Si tu non tenes quod natus es: quomodo illos facis tenere quod nati non sunt? Rationem reddit, non injuriam facit.

Gentiliter vivis, & non Judæicè. Non ex operibus legis, sed sola fide sicut gentes, vitam in Christo invenisse te nosti.

Quomodo gentes cogis Judæizare? Cur subtrahis te, tanquam à peccatoribus?

Nos natura Judæi, & non ex gentibus peccatores. Peccatores tamen eramus: quia conclusit scriptura omnia sub peccato.

Scientes autem quod non justificatur homo ex operibus legis, nisi per fidem Jesu Christi: & nos in Christo Jesu credimus, ut justificemur ex fide Christi, & non ex operibus legis. Propter quod ex operibus legis non justificabitur omnis caro. Opera legis, circumficio & sabbatum, dies festi, & cætera, quæ non propter justitiam, sed ad edomandam populi duritiam sunt mandata.

Quod si quærentes justificari in Christo, inventi sumus & ipsi peccatores: nunquid Christus peccati minister est? Absit. Si enim gentes fides sola non salvat, nec nos: quia ex operibus nemo justificatur. Ergo adhuc peccatores sumus, & Christus peccatorum minister est, tanquam non valens peccata indulgere.

Si enim quæ destruxi iterum hæc reedifico, prævaricatorem me constituo. Si destruxi Judæos, & nunc (ut illi dicunt) ipsos reedifico, meæ sententiæ prævaricator invenior.

Ego enim per legem legi mortuus sum. Hoc est quod dicit: per legem Christi, legi Moyli mortuus sum: aut certe per ipsam Moyli legem, legis ejusdem sum observationibus liberatus: quoniam scriptum est in eadem lege: Quia Abraham ex fide justificatus est, & non ex operibus legis. Item per legem Christi, legi literæ: & Moyli legi veteri sum mortuus: quia ipsa se cessaturam esse prædixit.

Ut Deo vivam. Quia legem suam innovavit.

Christo crucifixus sum cruci. Omnibus peccatis quibus lex est data, sum mortuus: ergo lex minimè est necessaria.

Vivo autem non ego. Vetus homo.

Vivit verò in me Christus. In illo vivit Christus, in quo Christus vegetat actus & vitam.

Quod autem nunc vivo in carne, in fide vivo Filii Dei. In sola fide: quia nihil debeo legi antiquæ.

Qui dilexit me, & tradidit seipsum pro me. Non pecuniam, non aliquid aliud pretium, sed se.

Non abjicio gratiam Dei. Non debeo illi esse ingratus: qui me tantum dilexit, ut pro me etiam moretetur. Abjecta enim est gratia, si mihi sola non sufficit.

Si enim per legem justitia, ergo gratis Christus mortuus est. Si lex poterat justificare, superflue mortuus est Christus.

Caput III.

O Insuper Galata. Non est contrarium Salvatoris verbo, quo fratrem fatuum vocari prohibuit: non enim hic dicitur sine causa.

Quis vos fascinavit? Per vulgi verbum, invidiam significavit: sicut ait Salomon: Fascinatio nugacitatis obcurat bona.

Non obedire veritati? Ante quorum oculos Christus Jesus proscriptus est. Quibus per meam prædicationem ita manifestata est passio ejus, ut ipsum ante vos pendere putaretis. Proscriptus est, sententiam damnationis accepit.

Et in vobis crucifixus. Quasi apud vos omnia facta sint. Sive sic, quem verè pro damnato, & mortuo etiam nunc vilem habetis, dum putatis eum vobis non sufficere ad salutem.

Hoc solum à vobis volo discere. Hoc unum vos interrogo.

Ex operibus legis spiritum accepistis, an ex auditu fidei? Si ex merito fidei spiritum accepistis, quid nobis lex amplius poterit dare?

Sic stulti estis: ut cum spiritu caperitis, nunc carne committamini? Cum nec Judæi aliter spiritum accipiant, quam per fidem Christi, vos è contrariò putatis vobis spiritum non sufficere sine lege.

Tanta passi estis sine causa, si tamen sine causa. Ostendit quia in Galatia constituti, pro Christi fide passi sunt persecutionem. Item tanta sine causa pro Christo tolerastis, si non iterum pro Christo corrigatis. Sive quod hic, si tamen, non dubitantis sermo sit, sed potius confirmantis: secundum illud: si tamen justum est apud Deum, retribuere, qui nos tribulant tribulationem.

Qui ergo tribuit vobis spiritum, & operatur virtutes in vobis: ex operibus legis, an ex auditu fidei: sicut scriptum est. Spiritum sanctum sola fide accepistis: qui non nisi à justis accipitur: justos autem sine legis oneribus esse vos constat.

Abraham credidit Deo, & reputatum est illi ad justitiam. Ita & vobis ad justitiam sola sufficit fides.

Cognoscite ergo: quia qui ex fide sunt, hi sunt filii Abraham. Sive Judæi, sive Græci, non carnaliter circumcisi.

Providens autem scriptura: quia ex fide justificat gentes Deus, prænuñciavit Abraham: quia benedicentur in te omnes gentes. Non una gens Judaica: sed omnes quæ ex operibus legis sunt.

Igitur qui ex fide sunt: benedicentur cum fidei Abraham. Non enim circumcisi sunt gentes, ut possint ex operibus benedici.

Quicumque enim ex operibus legis sunt, sub maledicta sunt. Scriptum est enim. Quia ita prævaluit consuetudo peccandi, ut nemo jam perficiat legem.

Maledictus omnis qui non permanferit in omnibus quæ scripta sunt in libro legis ut faciat ea. Hoc est, qui non omnia usque ad fidem legis mandata servaverit. Quæritur sanè hoc loco, si fides sola sufficiat Christiano: & utrum non sit maledictus, qui evangelica præcepta contemneret. Sed fides ad hoc proficit: ut in primitiis credulitatis accedentes ad Deum justificet: si deinceps in justificatione permaneant: cæterum sine operibus fidei, non legis, mortua est fides. Qui enim non credit mandatis, & eos qui Evangelii præcepta contemnunt, maledictos esse, & Salvator edocuit, dicens: Dedicite à me maledicti in ignem æternum. Et Jacobus Apostolus, unius mandati transgressorem, omnium rerum esse demonstravit.

Quoniam autem in lege nemo justificatur apud Deum, manifestum est. Quia nemo illum servat: ideo dictum est, quod sola fide justificandi essent credentes. Item vult ostendere: quia ex operibus legis Moyli, justificari homo non possit, nisi habuerit & fidem: quæ veniam dat credenti in Deo. Non enim qui credunt in Christo, sine lege vivere possunt.

Quia justus ex fide vivit. Perfecta fides est: non solum Christum, sed & Christo credere.

Lex autem non est ex fide. Non justificat sola fides.

Sed qui fecerit ea, vivet in illis. Suo labore conquirit justitiam, & vivet in æternum.

Christus nos redemit de maledictio legis, factus pro nobis maledictum. Qui sub maledictio non erat: quia per omnia legem implevit. Et ideo indebito maledictio ejus, nostrum debitum compensatum est, ut liberet transeuntes ad fidem.

Quia scriptum est: Maledictus omnis qui pendet in ligno. Sic est scriptum: Si cui fuerit iudicium mortis, suspendetis eum in ligno. Non ideo maledictus, quia pendet: sed

ideo

ideo pendet, quia maledictus. Christus ergo cui non erat iudicium mortis: nec causa subeundæ crucis, & maledicti reatus, pro nobis maledictum suscepit: quia omnes maledicti eramus, & debiti ligno: & ideo maledicti: quia non permanimus in omnibus quæ scripta erant in lege.

Ut in gentibus benedictio Abraham foret in Christo Jesu. Ut sola fide, gentes benedicerentur in Christo, sicut promissum fuerat Abraham.

Ut pollicitationem spiritus accipiamus per fidem. Quæ per Joëlem Prophetam omni carni promissa est: id est, universo generi hominum.

Fratres, secundum hominem dico: tamen hominis confirmatum testamentum. Humano utor exemplo: comparari enim humana divinis, propter evidentiorum intellectum possunt: æquari non possunt.

Nemo spernit, aut superordinat. Abraham dicte sunt promissiones, & semini ejus. Non dicit, & seminibus, quasi in multis: sed quasi in uno, & semini tuo qui est Christus. Quia post tantum temporis data est lex.

Hoc autem dico testamentum confirmatum à Deo. In Christo Jesu.

Quæ post quadringentos & triginta annos, facta est lex: non irritum facit ad evacuandam promissionem. Ne quis putet esse contrarium: quoniam in libro Genesios ad Abraham à Deo dicitur: Scito prænotens, quod peregrinum futurum sit semen tuum in terra non sua: & subjicient eos servituti: & affligent quadringentos annos & hic Apostolus triginta annos amplius ponat. Quod autem dicit: hoc est, septuagesimo quinto ætatis suæ anno, Abraham accepit à Deo repromissionem: à quo tempore usque ad initium legis Moisaicæ, quadringenti & triginta anni, hac ratione complentur: Ex tempore repromissionis usque ad centesimum annum Abraham: quando Isaac filius ei natus fuit, viginti quinque anni numerantur. Postea quinto ætatis anno, Isaac parvulus ab Ismaele cepit affligi: sicut idem Apostolus in hac ipsa Epistola scribit. Evidenter ergo monstratur, secundum sermonem Dei ad Abraham factum, post centum triginta annos repromissionis, semen ejus persecutionibus laborare cepisse.

Nam si ex lege hereditas, jam non ex promissione. Abraham autem per repromissionem donavit Deus. Non per legem, quæ necdum erat.

Quid igitur lex? Quare ergo data est lex? Propter transgressionem posita est, donec veniret semen cui promiserat. Propterea data est, ut nos non transgredi, vel cogere, vel doceret, usque dum Christus veniret.

Ordinata per angelos. Hoc loco Mosen, Dei & Hebræorum mediatores significat legem per angelum Domini accepisse: sicut in libro Actuum Apostolorum Stephanus dicit: Hic est Moses, qui fuit in Ecclesia in solitudine cum angelo, qui loquebatur ei in monte Sina. Item legitimus angelos per legem sepe populo affuisse.

In manu mediatoris. Sive Moyli (ut quidam putant) sive Christi. Nam & Moses, aiunt, inter Deum & populum mediator fuit.

Mediator autem unus non est. Id est, unius partis.

Deus autem unus est. Hoc ideo addidit, ne quis putaret Christum ab unitate divinæ naturæ penitus esse divinum: quia mediatoris suscepisset officium.

Lex ergo adversus promissa Dei? Absit. Si enim data esset lex quæ posset vivificare, verè ex lege esset justitia. Sicut ad Romanos ait: Quod impossibile erat legi, in quo infirmabatur, scilicet, quæ à nemine servabatur.

Sed conclusit scriptura omnia sub peccato: ut promissa ex fide Jesu Christi daretur credentibus. Adveniente Christo, qui sub lege Mose erant, conclusi sunt peccato, si ultra in legis observatione permanere voluerint. Quia maledicti qui umbræ legis deserierunt, veritate præsentis. Item ostendit, quoniam non potuit inveniri, qui daretur credentibus: ut necesse esset sola fide salvari credentes.

Prius autem quam veniret fides. Priusquam veniret, cui crederemus.

Sub lege custodiebamur, conclusi in eam fidem quæ revelanda erat. Servabamur à lege huius fidei, quæ erat suo tempore revelanda.

Itaque lex pedagogus noster fuit in Christo, ut ex fide justificemur. Ad disciplinam nos arctius retentans: perfectam doctrinam vero magistro servabat.

Tom. V.

At ubi venit fides, jam non sumus sub pedagogo. Perfectæ ætatis discipuli, non indigent pedagogo.

Omnes enim Filii Dei estis per fidem, quæ est in Christo Jesu. Equaliter & Judæi & gentes per solam fidem filii Dei estis, quæ credidistis Christo.

Quicumque enim in Christo Jesu baptizati estis, Christum induistis. Filium Dei induiti, & toti membra ejus effecti, filii Dei stis, necesse est: ut quid ergo vobis lex, quæ servis & peccatoribus data est, quibus per baptismum peccata remissa sunt.

Non est Judæus, neque Græcus: non est servus, neque liber: non est masculus neque femina. Omnes enim vos unum estis in Christo Jesu. Ante enim non solum inter Judæum & Græcum, sed etiam inter tribum & tribum erat magna diversitas.

Si autem vos Christi, ergo semen Abraham estis, secundum promissionem heredes. Si omnes unum corpus estis Christi, Abraham semen estis, & veri hæredes: non ex carnali femine, sed ex divina promissione generati.

Caput IV.

DICO autem: Quanto tempore hæres parvulus est, nihil differt à servo: cum sit Dominus omnium: sed sub tutoribus & auctoribus est, usque ad præfinitum tempus à patre. Quia dominatum quondam sacerdotes & principes exercebant: quos tutores & actores appellat. Modo autem non dominari, sed formam præbere jubentur: quia sacerdotale genus sumus, & omnia communiter habemus: quamvis per illos percipiamus sacramenta.

Ita & nos cum essemus parvuli, sub elementis mundi eramus servientes. Dierum videlicet & temporum, quæ fuerant eorum infirmitati necessaria, pro temporis qualitate.

At ubi venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum. Impletum jam erat tempus, quando legem per malam consuetudinem nemo poterat custodire.

Factum ex muliere. Dicens, factum ex muliere: sexum significat, non corruptionem. Cæterum ut manifestè ostenderet natum ex virgine: ait, ex muliere: non per mulierem. In eo autem quod dicit, ex muliere, monstrat non more solito ex conventu viri & femine, sed per Spiritum sanctum, ex matre tantum Christum incarnationem hominis suscepisse. Nam idem Apostolus ad Corinthios scribens ait: Sicut mulier ex viro, ita & vit per mulierem. Unde sicut in principio generationis, mulier ex viro sumpta est: ita & Christus secundum carnem, ex matre tantum est. Omnis autem restituta humana generatio, non est ex muliere, secundum Apostoli dictum, sed per mulierem; ut clareat generatio hominum ex viro per mulierem creati.

Factum sub lege: ut eos qui sub lege erant, redimeret. Christus sub lege factus est: ut peccatum in carne vincens, credentes in se à legis vinculis liberaret. Ipse autem sub lege tandiu fuit, donec baptizatus, novi testamenti inciperet Evangelium prædicare. Item si sub lege factus non esset, Judæos salvare non poterat: gentes vero poterat positus sub lege redimere.

Ut adoptionem filiorum reciperemus. Non enim omnes recepissemus adoptionem, si factus sub lege non esset.

Quoniam autem estis filii Dei, misit Deus spiritum Filii sui in corda vestra clamantem, abba pater. Ex hoc nos probat filios esse Dei, quoniam spiritum Christi accepimus.

Itaque jam non est servus, sed filius: quod si filius & hæres per Deum. Quid vis iterum servus esse, qui jam filius & hæres es? Item hic manifestè ostendit: quia totus populus, unus filius vocatur.

Sed tunc quidem ignorantes Deum, his qui natura non sunt dii, serviebatis. Convertit se ad illos, qui ex gentibus crediderant: & arguit illos, quia dies festos, & tempora Judæorum observare vellent, sicut antea idolis fecerant. Nam Judæi isti dies idcirco concessi sunt, ne eos amore festivitatis, idolis exhiberent.

Nunc autem cum cognoveritis Deum, imò cogniti stis à Deo. Antè ignorabimini ab illo, quia non novit iniquos: & non vos illum quæstistis, sed ille vos perditos requirit.

Quomodo convertimini iterum ad infirma & egena elementa, quibus denno servire vultis? Evidenter ostendit Apostolus

V u u

Galatas post acceptam fidem Christi, ad idolorum iterum rediisse culturam.

Dies observatis, & menses, & tempora, & annos. Nos non similiter observamus: non enim Calendas colimus, nec dies festos, sicut illi in luxuria & epulis, sed in sinceritate azyrna epulamur.

Timeo ne forte sine causa laboraverim in vobis. Nihil enim prodest Christianos vos factos, si ista iterum observetis.

Estote sicut ego: quia & ego sicut vos. Hoc est quod dicit: me imitami gentiliter viventem: quia & ego gentiliter vivo, Judaica observatione deposita, sicut Apostolus in hac eadem Epistola Petro Apostolo dicit: Si tu cum sis Judaeus, gentiliter vivis, quomodo cogis gentes Judaizare?

Fratres, obsecro vos, nihil me lassitis. Ut merito puteis me inimicitiarum, & non salutis vestrae causa moveri.

Scitis autem quia per infirmitatem carnis evangelizavi vobis jam pridem. Vel per passionem, vel etiam per naturalem infirmitatem: quia thesaurum gratiae in vasis fictilibus bajulabat.

Et tentationem vestram in carne mea non sprevisis, neque respicistis. Increpando hoc Apostolus dicit: quia cum fidem Christi apud Galatas praedicaret, persecutionem ab incredulis civibus eorum passus est: & nihilominus ipsi tentationi & variis injuriis permiserunt Apostolum subjacere. Item grandis tentatio est, si vir sanctus aut infirmetur, aut impune ledatur. Sed ideo ista pati permittitur à Deo, ut virtutem per infirmitatem perficiat: & ut corruptionem hanc sentientes, incorruptam vitam, majori studio, & amore perquirant.

Sed sicut angelum Dei exceperitis me. Cum se angelis comparatum gaudet, probat angelos hominibus esse majores.

Sicut Christum Jesum. Non solum ut angelum. *Ubi est ergo beatitudo vestra?* Quam nunc taliter suscepistis.

Testimonium enim perhibeo vobis: quia si fieri potuisset, oculos vestros eruissem, & dedissem vobis. Ostendit quantam charitatem dilexerint: & quomodo se totos ejus doctrinae tradiderint. Utique charissima corporis sui membra eidem tradere cupierant, hanc solam evangelico lumini dignam esse vicissitudinem arbitantes, si sua lumina ei reddidissent.

Ergo inimicus vobis factus sum, verum dicens vobis? Haec est conditio veritatis, ut eam semper inimicitiae sequantur: sicut per adulationem perniciosam, amicitiae conquiritur. Libenter enim quod delectat, auditur: & offendit omne quod nolumus. Ita enim & hi diligere cuperant sabbari oia, & dierum festorum epulas praedicantes contra Apostolum: qui omnem continentiam suo illis exemplo monstrabat.

Emulantur vos non bene: sed excludere vos volunt, ut illos emulemini. Emulus, & imitator potest & inimicus intelligi. Sic non bene emulatur, qui ut alium dejiciat, non ut ipse proficiat, emulatur. Emulamini autem meliora charisimata.

Bonum autem emulamini in bono semper: & non tantum cum praesens sum apud vos. Nolite illos emulari, sed bonum semper emulamini: non in praesentia mea tantum.

Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis. Evidenter hoc adversus haereticos valet: qui post baptismum peccantibus, poenitentiam non dant. Item in illo verè Christus formatur, qui virtutem fidei ejus intelligit: & in quo omnis conversatio ejus exprimitur atque depingitur.

Vellem autem esse apud vos modo. Quia quanta vos audire meremini, scribere tanta non possum.

Et mutare vocem meam. Vocem blandientis patris, in rigorem magistri veteris mutare.

Quoniam confundor in vobis. Detrimentum discipulorum confusio est magistri: sicut profectus eorum, est gloria praecceptoris. Confunditur autem: quia jam filii facti, rursus servi fieri cupiebant.

Dicite mihi qui sub lege vultis esse: Legem non legistis? Scriptum est enim: quoniam Abraham duos filios habuit: unum de ancilla, & unum de libera. Sed qui de ancilla, secundum carnem natus est: qui autem de libera, per repromis-

sionem, Isaac, carnis: Isaac, filius fidei. Illum enim Abraham secundum carnalem usum genuit: istum contra naturam promissione suscepit.

Quae sunt per allegoriam dicta. Quae quidem sunt per Allegoriam dicta: hoc est, alia ex aliis figurata. Dedit autem regulam hoc loco Apostolus intelligendi Allegoricas rationes, scilicet ut manente historiae veritate, figuras veteris testamenti exponamus. Nam cum dixisset, Abraham duas uxores verissime habuisse: postea quid praefiguraverint, demonstravit: & hoc ipsum ibi fecit: ubi aliqua sanctorum honesta gesta referuntur: non ubi peccata notantur. Ceterum delicta dicere per mysteria: aut impossibilitatis, aut ignorantiae Deum est criminari. Qui autem aliter sua monstrare non poterit sacramenta: aut certe putans sibi quorundam peccata necessaria, prius illa generaliter condemnet: sed & postea reprehendendo atque vindicando ostendat, illa non propter sua mysteria fieri voluisse: praeccepta vero difficile inveniet Apostoli, taliter exponentis: ne eorum vitam videretur enervare.

Haec enim sunt duo testamenta. Vetus & novum, singulos populos generantia.

Unum quidem in monte Sina, in servitutem generans. Judaei metu praesentium cogebantur, ut ferae: nos verò promissis invitamur, ut liberi: & illi quasi servi praeter moralia praeccepta, etiam diversis operibus premebantur: nobis autem quasi filii, moralibus monitis adimpletis, servilia onera auferuntur. Sed illi sacerdotibus suis eis debito servientes, tributa etiam reddere cogebantur: nos praeter charitatem nihil debentes, antistes nostros voluntarie honoramus.

Quae est Agar. Cujus typum habuit synagoga. *Sina enim mons est in Arabia, qui conjunctus est ei, quae nunc est Jerusalem.* Ex qualitatibus locorum vult intelligi divinitatem testamentorum.

Et servit cum filiis suis. Cum filiis Jerusalem, gentibus servit.

Ulla autem quae sursum est Jerusalem, libera est: quae est mater nostra. Rectè dicit Apostolus: Jerusalem caelestem sterilem esse generatione filiorum quia non illic generat filios: sed hic per fidem renatos in Christo, postea suscipit: & eorum quos susceperit, mater efficitur. Hoc autem valet contra dogma eorum, qui dicunt animas de caelo propter peccatum, in terras demitti, & nascentibus corporibus infundi. Quod autem ait: Multi filii desertae magis quam quae habet virum: Filios desertae, significat Ecclesiae populos ex gentibus congregatos. Habentem autem virum, synagogam Judaeorum testatur, sicut Osee Propheta monstrat: Judicate matrem vestram, judicate: quia ipsa non uxor mea, & ego non vir ejus. Item Ecclesia mater est tam gentium credentium, quam etiam Judaeorum: cujus filii, servi esse non possunt. Et ideo & mediator novi testamenti de caelo advenit pontifex: & Evangelium non in uno loco, sed in toto mundo est praedicatum.

Sicut scriptum est: Latere sterilis quae non parit. Propheetico testimonio probat meliorem nos, quam Judaeos matrem habere.

Erumpe & clama quae non parturis. Clamor, pro propheta ponitur in hoc loco.

Quia multi deserta magis. Hoc praefigurabat Anna, quae dixit: Sterilis quae peperit septem: & fecunda in filiis infirmata est.

Quam ejus quae habet virum. Quae virum habere putans, de fecunditate gloriatur. Aut quia habebat virum, antequam egeret cum filio suo.

Nos autem fratres secundum Isaac promissionis filii sumus. Quomodo de Isaac, ita & de nobis est Abraham repromissum: quod scilicet in eo benedicendae essent omnes gentes.

Sed quomodo tunc is qui secundum carnem natus fuerat. Semper carnales homines, eos qui spirituales sunt persequuntur. Unde mirum non est, si modo carni & saeculari homines sanctos tribulent, & affligant: imò inde cognoscendi sunt justi esse, si à talibus opprimantur.

Persequatur enim qui secundum spiritum. In Genesi quidem hoc scriptum est: Quia illuserat Isaac Isaac. Sed Apostolus ostendit non simplicem lusum fuisse, quem persecutionem appellat. Quia scurrilem eum, & levem, sicut ipse erat, facere cupiebat: ne illi possit in hereditate praeferi. Ideo Abraham dejiciendo eum, vocem Sarae jubet audire.

Ita & nunc. Ita & isti servos suos sibi similes facere nituntur.

Sed quid dicit scriptura? Ejice ancillam & filium ejus: non enim haeres erit filius ancilla, cum filio libera. Quantumvis se extollat iniquitas, ancilla est, & subjicienda sanctis sicut & Judaei: quamvis Abraham filios se jactant, quamdiu filii ancillae fuerint, nobiscum hereditatem habere non possunt.

Itaque fratres non sumus ancillae filii, sed liberae: qua libertate nos Christus liberavit. Non debemus ancillam sequi, matre relicta: quia licet ejusdem viri fuerit uxor, tamen ad tempus, quia Sarae tempus nondum venerat generandi.

Caput V.

STATE, & nolite iterum iugo servitutis contineri. State in fide Evangelii, jam enim tempus legis effluxit: nolite jugum cum Judaeis trahere, quod nec ipsi ferre possunt.

Ego Paulus dico vobis. Ego vobis audenter dico, ne minem per timeatis.

Quoniam si circumcidamini, Christus vobis nihil proderit. Quia solum illum ad salutem vobis sufficere non putatis.

Testis scilicet rursus omni homini circumcidenti se, quoniam debitor est universae legis faciendae. Qui caput operum legis suscipit, necesse est, ut caetera membra sustineat, ne male dicto subjaceat.

Evacuati estis à Christo: qui in lege justificamini, à gratia excidistis. Si in lege spem ponitis, & justificare posse vos creditis, infirmam Christi gratiam judicatis, & quod jam gratis consecuti estis, tanquam non habentes, propriis vultis laboribus adipisci.

Nos enim spiritu ex fide spem justitiae expectamus. Spirituali conversatione perfectae fidei, speramus nos justitiae immortalium accepturos esse mercedem.

Nam in Christo Jesu, neque circumcisio aliquid valet, neque praepitium. Neque circumcisio prodest, nec praepitium nocet temporibus Christianis.

Sed fides qua per charitatem operatur. Ergo & fides operatur per charitatem, non per timorem: qui enim credit Deo, attendit mandatis: nam qui credit futuris, amplius operatur quam qui praesentem metuit poenam.

Currebatis bene. Fidei gressibus, & moralibus disciplinis.

Quis vos impeditur veritati non obedire? Quis ille fuit qui vos legis operibus implicavit, ut cursum vestrae fidei impedit?

Nemini consenseritis. Persuasio haec non est ex eo qui vocat vos. Nec illis, nec mihi, sine verbis Dei consentire debetis: qui vos iterum ad poenitentiam vocat.

Modicum fermentum, totam massam corrumpit. Ne quis diceret: Cur omnes corripis, dum non omnes erraverunt? Ostendit quod modicum malitiae fermentum, totam possit Ecclesiam & massam suam à veritate corrumpere.

Ego confido in vobis, in Domino, quod nihil aliud sapientis. Quam habet veritas Christi.

Qui autem conturbat vos, portabit iudicium, quicumque est ille. Ab Evangelii veritate.

Ego autem fratres, si circumcisionem adhuc praedico, quid adhuc persecutionem patior? Quod de me vobis mentiti sunt, deceptores, ita me alii praedicare. Quid persecutionem patior, si ipsius circumcisionis non inimicus sum, ut affirmatur.

Ergo evacuatum est scandalum crucis? Ideo scandalum patiantur: quia in sola fide crucis dico esse salutem.

Utinam abscondantur qui vos conturbant. Si putant sibi hoc prodesse: non solum circumcidantur, sed etiam abscondantur: si enim expoliatio membri proficit, multo magis abolitio. Quidam dicunt: Utinam errore abscisi, veritatis radicibus inferantur.

Vos enim in libertatem vocati estis, fratres: tantum ne libertatem in occasionem detis carnis. Tantum ne per occasionem circumcisionis ad legis servitium redeatis.

Sed per charitatem spiritus servite invicem. Non superbiam per speciem libertatis inlinuo: sed spontaneum esse volo servitium, non coactum.

Tom. V.

Omnis enim lex in uno sermone impletur. Legis etiam ipsa moralia, quaecumque sunt, uno possunt sermone concludi: & in uno hoc praeccepto compleri.

Diligis proximum tuum. Dilectio vel charitas, in quatuor modis consistit: hoc est, in Dei dilectione, quae prima est: secunda, si nosmetipsos secundum Deum amemus: tertia, proximos: quarta, etiam inimicos. Deum ergo plusquam nos diligere debemus: proximum, sicut nos: inimicum, ut proximum. Proximus diligebatur in lege: & nisi Deum primo dilexerimus, nos minime possumus non peccando diligere: & nos diligamus ad quam formam proximos diligimus: quod si proximos non amamus, quando inimicum amare poterimus? Si ergo volumus dilectionem habere, primo Deum plusquam nostras animas diligamus: quod inde probatur, si propter Deum etiam salutem nostram, & ipsas animas contemnamus.

Sicut seipsum. Qui secum proximum diligit, utraque complet genera mandatorum: id est, nec malum facit ulli, sed bonum facit.

Quod si invicem mordetis, & comeditis. Per contentiones singuli vos meliores alteris judicando.

Videte ne ab invicem consumamini. Dum alter alteri occasio perditionis extat.

Dico autem in Christo: Spiritu ambulate. Spiritualibus actibus, quos infra describit.

Et desideria carnis non perficietis. Non quo caro sine anima concupiscat, sed quando ipsa anima carnalia cogitat, caro dicitur: quando verò spiritualia, unus cum Deo sit spiritus. Quamdiu ergo duplex in nobis est desiderium, vel voluntas, non perficimus quaecumque volumus, uno edificante in nobis, & alio destruyente.

Caro enim concupiscit adversus spiritum, spiritus autem adversus carnem. Carnalis consuetudo adversus spirituale desiderium.

Hac enim sibi invicem adversantur: ut non quaecumque vultis, illa faciatis. Hoc facit ratio, ut non voluntatem lequatur effectus.

Quod si spiritu ducimini, non estis sub lege. Si vos spiritualibus per omnia actibus occupetis, non est vobis lex necessaria, quae carnalibus data est.

Manifesta sunt autem opera carnis. Non est difficile discernere inter utraque opera.

Quae sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, idolorum servitus, veneficia, inimicitiae, contentiones, emulationes, ira, rixae, dissensiones, secula, invidia, homicidia, ebrietates, comestiones, & his similia. Inimicitias & caetera sequentia, carnalia dicit: quae animae sunt, non carnis: ne Manichei eum substantiam carnis accusare putarent: sed omne malum, carnale definiunt: omne bonum, spirituale: quia caeleste.

Quae praedico vobis, sicut praedixi. Ex his caetera colligere poteram: quae compendii gratia praetermissi.

Quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequentur. Notandum atque plangendum quod contentiosos atque dissidentes, vel iracundos, cum idololatriis, & veneficiis, & homicidiis, penitus excludit à regno.

Fructus autem spiritus, est charitas. Omnium virtutum prima est charitas, quam in quatuor partes divisibilem antea notavimus.

Gaudium. Spirituale.

Pax, patientia. Etiam cum odientibus pacem.

Benignitas, bonitas. Semper bene velle facere.

Longanimitas. Illatas injurias sustinere patienter.

Mansuetudo. Nulli injuriam irrogare.

Fides. Vel debes credere, vel omnibus promissa complere.

Modestia. Nec laesus irasci.

Continentia. In conjugii spiritualibus.

Castitas. In virginibus intelligitur.

Adversus hujusmodi non est lex. Non enim ista prohibuit: sed & qui novum implet, non est sub veteri testamento.

Qui autem sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitiis & concupiscentiis. Si omnia simul vitia crucifixa sunt, & caro quasi pendens in ligno, non concupiscit: ut quid nobis lex quae data est ad vitia coercenda? Simul illud notandum quod eos dixerit Christi esse, qui carnem cum vitiis crucifixerunt. Hoc contra illos qui solam fidem sufficere arbitrantur.

V u u ij